CZU 378
DOI https://doi.org/10.52388/1812-2566.2024.1(100).15

ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR DIN URSS: ACTE DE STUDII ȘI LEGITIMAȚII ALE STUDENȚILOR [1)]

Georgeta STEPANOV
Doctor habilitat în științe ale comunicării, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova,
e-mail: *georgeta.stepanov@usm.md*
https://orcid.org/0000-0002-7884-8453

În URSS, formarea profesională în universități și institute se realiza conform unui concept tipizat. Tipicitatea formei și similaritatea conținutului învățământului superior sovietic se manifesta nu doar la nivelul proceselor educaționale, ci și în raport cu actele de studii, care legitimau statutul de student al deținătorului acestora pe tot parcursul traseului academic. Acest lucru se datora faptului că: 1) învățământul superior sovietic avea la bază aceeași paradigmă educațională, care proiecta aceleași cadre relaționale și acționale pentru toți actanții procesului educațional; 2) instituțiile de învățământ superior aveau aceiași misiune socială, realizau aceleași obiective și activau conform acelorași planuri strategice; 3) procesul de instruire, indiferent de specialitate și de domeniul de formare profesională, se realiza conform acelorași modele educaționale. Documentele de importanță personală a studenților aveau același concept și aceeași formă în toate instituție de învățământ superior din URSS, importanța lor variind în funcție semnificație și utilitate. Unicitatea formei , alături de similaritatea conceptuală și funcțională a proceselor educaționale, a devenit un atribut și un însemn al sistemului educațional din URSS.

Cuvinte-cheie: *act de studii, carnet de student, carnet de note, carnet comsomolist, carnet sindical, livret militar, diplomă*.

HIGHER EDUCATION IN THE USSR: STUDENTS' STUDY DOCUMENTS AND LEGITIMATIONS

In the USSR, vocational training in universities and institutes was carried out according to a standardized concept. The typicality of the form and the similarity of the content of the Soviet higher education was manifested not only at the level of educational processes, but also in relation to the study documents, which legitimized the student status of their holder throughout the academic path. This was due to the fact that: 1) Soviet higher education was based on the same educational paradigm, which projected the same relational and actional frameworks for all actors of the educational process; 2) higher education institutions had the same social mission, achieved the same objectives and operated according to the same strategic plans; 3) the training process, regardless of the specialty and the field of vocational training, was carried out according to the same educational models. Documents of personal importance to students had the same concept and the same form in all institutions of higher education in the USSR, their importance varying according to significance and usefulness. The uniqueness of the form, along with the conceptual and functional similarity of the educational processes, became an attribute and a sign of the educational system in the USSR.

Keywords*: study document, student card, grade book, comsomolist card, trade union card, military booklet, diploma.*

[1)] Articolul a fost realizat în cadrul subprogramului nr. 010402 *Cultură și politică în contextul schimbărilor regimurilor politice: de la Basarabia românească la Republica Moldova,* pentru anul 2024.

L'ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR EN URSS: DOCUMENTS D'ÉTUDE ET LÉGITIMATIONS DES ÉTUDIANTS

En URSS, la formation professionnelle dans les universités et les instituts s'effectuait selon un concept standardisé. La typicité de la forme et la similitude du contenu de l'enseignement supérieur soviétique se manifestaient non seulement au niveau des processus éducatifs, mais également par rapport aux documents d'études, qui légitimaient le statut d'étudiant de leur titulaire tout au long du parcours académique. Cela était dû au fait que : 1) l'enseignement supérieur soviétique était basé sur le même paradigme éducatif, qui projetait les mêmes cadres relationnels et d'action pour tous les acteurs du processus éducatif ; 2) les établissements d'enseignement supérieur avaient la même mission sociale, atteignaient les mêmes objectifs et fonctionnaient selon les mêmes plans stratégiques ; 3) le processus de formation, quels que soient la spécialité et le domaine de formation professionnelle, s'effectue selon les mêmes modèles pédagogiques. Les documents présentant une importance personnelle pour les étudiants avaient la même conception et la même forme dans tous les établissements d'enseignement supérieur de l'URSS, leur importance variant selon leur signification et leur utilité. Le caractère unique de la forme, ainsi que la similitude conceptuelle et fonctionnelle des processus éducatifs, sont devenus un attribut et un signe du système éducatif en URSS.

Mots-clés : *document d'études, carte d'étudiant, carnet de notes, carte comsomoliste, carte syndicale, livret militaire, diplôme.*

ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СССР: УЧЕБНЫЕ ДОКУМЕНТЫ И УДОСТОВЕРЕНИЯ СТУДЕНТОВ

В СССР обучение в ВУЗ-ах осуществлялось по стандартизированной концепции. Типичность формы и сходство содержания советского высшего образования проявлялись не только на уровне образовательных процессов, но и в отношении документов об образовании, которые узаконивали студенческий статус их обладателя на протяжении всего академического пути. Это было связано с тем, что: 1)советское высшее образование основывалось на одной и той же образовательной парадигме, предполагавшей одинаковые стандарты действий для всех субъектов образовательного процесса; 2) высшие учебные заведения имели одну и ту же социальную миссию, преследовали одни и те же цели и действовали по одним и тем же стратегическим планам; 3) процесс обучения независимо от специальности и области профессиональной подготовки осуществляется по одним и тем же образовательным моделям. Документы, имевшие личное значение для студентов, имели одинаковую форму во всех высших учебных заведениях СССР, их значение варьировало в зависимости от значимости и полезности. Типичность формы документов, наряду с концептуальным и функциональным сходством образовательных процессов, стала отличительным знаком образовательной системы Советского Союза.

Ключевые слова*: учебный билет, студенческий билет, зачетная книжка, комсомольский билет, профсоюзный билет, военный билет, диплом.*

Introducere

În URSS, procesele științifico-didactice erau organizate conform unor principii conceptuale și funcționale asemănătoare, fiind concentrate în universități și institute. „Universitățile erau instituții generaliste de învățământ superior și de cercetare, oferta educațională a cărora includea o gamă largă de specialități din diferite domenii generale de studii, de regulă, de la cinci în sus" [5, p. 3]. Universitățile pregăteau atât specialiști practicieni pentru economia și industria națională, cât și specialiști teoreticieni care după absolvire fie își continuau studiile în cadrul aspiranturii[1], fie se angajau ca cercetători și colaboratori științifici în diferite instituții de cercetare.

Institutele se deosebeau de universități prin faptul că erau organizate pe profiluri, având misiunea să pregătească specialiști într-un singur domeniu. „In-

[1] Aspirantură – studii postuniversitare, de doctorat.

stitutele, spre deosebire de universități, erau instituții de învățământ superior, care asigurau formarea profesională a viitorilor specialiști într-un singur domeniu (artă, medicină, tehnică, pedagogie, agricultură etc.). Acestea erau instituții de profil, în cadrul cărora studenții erau instruiți la mai multe specialități dintr-un singur domeniu general de studii [5, p. 4]. În institute, procesul instructiv-didactic și activitatea științifică erau subordonate atât Ministerului învățământului[2], cât și ministerelor de profil, asociate cu domeniul de studiu al acestora.

Idei și discuții

Indiferent de tipul de instituție în care se desfășurau, învățământul superior și știința din URSS aveau aceiași misiune socială, procesele didactice și de cercetare aveau același concept, fiind organizate după aceeași matrice. Tipicitatea formei și similaritatea conținutului învățământului superior sovietic se manifesta nu doar la nivelul proceselor educaționale, ci și în raport cu actele de studii, care legitimau statutul de student al deținătorului acestora pe tot parcursul traseului academic.

Actele pe care le obțineau studenții în instituțiile de învățământ superior sovietice erau documente oficiale care „acordau drepturi sau eliberau de obligații" [3, p. 50] și se încadrau în categoria așanumitelor „documente importante ale persoanelor fizice". Per ansamblu, documentele importante ale persoanelor fizice sunt concepute pentru a certifica cunoștințele, competențele, abilitățile și calificativele obținute de deținător. Conform lui A. Borodac, printre acestea se înscriu: „ atestatul sau diploma de studii, livretul militar, carnetul de muncă, permisul de conducere, legitimaţia de funcţionar al autorităţii publice, licenţa care conferă dreptul de a practica antreprenoriatul etc." [1, p. 567]. Alți specialiști completează această listă cu alte tipuri de acte, precum: permisul de ședere, documentul de căsătorie, documentele ce atestă locul de muncă/activitate și funcția ocupată, documentele de identitate ce oferă înlesniri speciale, livretul militar etc.

În URSS, actele de studii erau tipărite, de regulă, în limba rusă, excepție fiind cele editate pentru instituțiile de învățământ superior din republicile unionale, care apăreau în două limbi – în limba rusă (obligatoriu) și în limba pe care vorbeau băștinașii. Astfel, în toate instituțiile de învățământ superior din RSS Moldovenească, documentația cu referire la traseul academic al studenților, precum și actele de studii emise pe numele lor erau perfectate fie în două limbi – rusă și „moldovenească", adică română.

Primele două acte de studii – carnetul de student și carnetul de note erau înmânate studenților chiar în prima lună de studii. Carnetul de student (a se vedea imaginea 1) includea date privind numele, prenumele studentului, afilierea la instituția de învățământ superior, anul înscrierii la studii, facultatea și forma de studii.

Imaginea 1. Carnet de student, mostră din anul 1983

Acesta putea fi folosit ca permis de intrare în sala de lectură, dar și pentru a împrumuta cărți din biblioteca universitară. Totodată, carnetul de student putea fi folosit ca act de identitate în baza căruia puteau fi perfectate alte permise și legitimații, dar și la procurarea abonamentelor pentru călătoriile în transportul public etc.

Carnetul de note, care la acel moment se numea „matricolă", era actul în care se înregistra reușita academică a studentului (a se vedea imaginea 2).

[2] Această denumire este simbolică, întrucât, de-a lungul anilor, instituția în cauză a avut mai multe denumiri.

Imaginea 2. Carnet de note, mostră din anul 1986

Pe teritoriul URSS exista un concept unic de evaluare a cunoștințelor, exprimat prin două forme: examen și colocviul. Susținerea examenelor finaliza cu note de la „1” pană la „5”, de promovare fiind nota „3”, iar susținerea colocviilor – cu calificativul „admis” sau „respins”. De rând cu acestea, în școala superioară sovietică existau așa-numitele colocvii diferențiate, organizate după forma examenelor clasice, când cunoștințele studenților erau evaluate cu note. Notele de la colocviile diferențiate aveau aceeași valoare precum notele de la examene, fiind luate în calcul la evaluarea reușitei generale a studentului și la acordarea (sau nu) a bursei de studii. Studenții, reușita academică a cărora, pe un semestru de studii, era mai mică de nota patru sau cei care la unul dintre examenele, parte constitutivă a unei sesiuni, primeau nota trei nu beneficiau de bursă. Toate notele și calificativele acumulate de student pe parcursul anilor de studii, inclusiv în sesiunea de licență, erau trecute în acel document. La fel precum carnetul de student, și carnetul de note putea fi folosit ca permis de intrare în instituțiile publice, biblioteci, călătorii în transportul public etc.

În paralel cu actele de studii care legitimau statutul persoanei și apartenența lui la o anume instituție de învățământ superior, fiecare student mai deținea și o serie de acte cu statut de „documente importante ale persoanelor fizice”, menirea cărora era să demonstreze afilierea deținătorului la diferite organizații ideologice, precum organizația comsomolistă, de partid sau cea sindicală. Aspectul grafic al documentelor studenților din URSS, indiferent de categoria din care făceau parte, includea în mod obligatoriu diferite însemne ale regimului sovietic. Mai cu seamă acest lucru era evident în cazul documentelor strategice, de pe coperta cărora nu lipseau astfel de elemente, precum: stema URSS, stemele republicilor, bustul lui Lenin etc. Conform istoricului Igor Cașu, „în acea perioadă, ideologia încerca să penetreze și să direcționeze toate aspectele vieții oamenilor” [2, p. 87], să subordoneze interesului public toate activitățile umane. În raport cu studenții, ideologia se manifesta atât la nivelul conținuturilor programelor de studii, cât și la cel al formei actelor care legitimau statutul acestora.

Unul dintre cele mai importante documente ideologice ale tinerilor din URSS era biletul comsomolist, care demonstra că deținătorul este membru al organizației comsomoliste. Această organizație, în opinia lui M. Țurcanu, era un instrument eficient de îndoctrinare a tinerilor și un adevărat rezervor de cadre pentru organizațiile Partidului Comunist. „În sistemul politic sovietic Komsomolului îi revenea un rol politic deosebit. El prezenta principala organizaţie care pregătea rezervele de cadre pentru partid. Activitatea Komsomolului era dirijată de organele de partid, având ca scop de bază ajutorarea partidului în educarea tineretului în spiritul comunismului. Partidul cerea de la funcţionarii săi o atenţie deosebită faţă de Komsomol. În definitiv, se urmărea scopul de a schimba lumea internă a fiecărui comsomolist, de a-i educa devotamentul nemărginit fată de partid şi de sistemul creat de el” [6, p. 244]. Membrii ai organizației comsomoliste puteau deveni tinerii cu vârsta cuprinsă între 14 și 28 de ani. Deși, *de jure*, aderarea la organizația comsomolistă era benevolă, *de facto*, tinerii erau obligați să devină comsomoliști, iar cei care nu puteau fi convinși să facă acest lucru erau marginalizați, șansele lor de a se afirma în plan profesional și social fiind minime.

Documentul care demonstra afilierea studentului la organizația comsomolistă era carnetul de comsomolist, numit la acea vreme, „bilet comsomolist”. Coper-

ta carnetului era de culoare roșie închisă; în partea de sus a acesteia era sloganul „Пролетарии всех стран, соединяйтесь![3]; în centru era proiectat bustul lui V. I. Lenin și imprimată denumirea deplină a organizației „Всесоюзный Ленинский Коммунистический Союз Молодежи”[4], iar în partea de jos – abrevierea „ЦК ВЛКСМ”[5] (Центральный Комитет Всесоюзного Ленинского Коммунистического Союза Молодежи). Inscripțiile de pe copertă erau doar în limba rusă, iar cele din interiorul carnetului comsomolist care se refereau la numele, prenumele, anul și luna nașterii, precum și la data intrării în Comsomol a deținătorului – atât în limba rusă, cât și în limba națională (a se vedea imaginea 3).

Imaginea 3. Carnet de comsomolist, mostră din anul 1983

Un alt document important era carnetul sindical. Spre deosebire de organizaţiile comsomoliste, „sindicatele erau create pe ramuri de producţie şi după principii teritoriale. În total existau 26 de sindicate de ramură în frunte cu Consiliul Central al Sindicatelor din URSS. În republici şi regiuni existau sindicate locale teritoriale, comitete la întreprinderi, fabrici şi organizaţii. În baza statutului lor, sindicatele participau la conducerea statului: elaborau planurile anuale şi cincinale, participau la formarea bugetului de stat etc.” [6, p. 241-242].

Inscripțiile în carnetul sindical (a se vedea imaginea 4), spre deosebire de cele din carnetul comsomolist, erau atât în limba rusă, cât și în limba națională.

Imaginea 4. Carnet sindical, mostră din anul 1986

Coperta carnetului sindical era de culoare vișinie; în partea de sus a acesteia era imprimat sloganul „Пролетарии всех стран, соединяйтесь!”/ „Proletari din toate țările, uniți-vă!”, în centru – denumirea documentului „Профсоюзный билет/ „Carnet sindical”, iar în partea de jos – abrevierea „ВЦСПС”[6] (Всесоюзный Центральный Совет Профессиональных Союзов). Apropos, abrevierea era doar a sintagmei de limbă rusă.

Următoarele două acte – livretul militar și un certificat de studii – erau obținute de studenții care învățau la așa-numitele „specialități ideologice”. În planul de învățământ al acestor specialități, de rând cu disciplinele de cultură generală și de formare profesională, erau incluse mai multe discipline academice de profil militar, în cadrul acestora avea loc pregătirea militară și ideologică a studenților. Disciplinele academice de profil militar formau modulul *Pregătirea militară*, pentru care erau rezervate 6 ore săptămânal, toate fiind concentrate într-o singură zi. Disciplinele de profil militar erau studiate pe parcursul a trei ani, începând cu anul doi de studii.

[3] „Пролетарии всех стран, соединяйтесь!” (rus.) – „Proletari din toate țările, uniți-vă!” este un citat din *Manifestul Comunist*, redactat de Karl Marx și Friedrich Engels, care a devenit deviza de stat a Uniunii Sovietice.

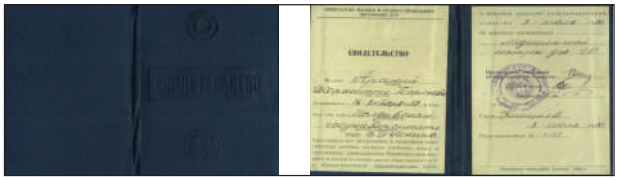
[4] „ВЛКСМ” (rus.) – Uniunea Leninistă Comunistă a Tineretului din Uniunea Sovietică.

[5] „ЦК ВЛКСМ” (rus.) – Comitetul Central al Uniunii Leniniste Comuniste a Tineretului din Uniunea Sovietică.

[6] „ ВЦСПС” (rus.) – Consiliul Central al Sindicatelor din URSS.

Profilul identitar al modulului *Pregătirea militară* se remarca prin faptul că studentele și studenții erau instruiți separat unii de alții, după programe analitice diferite, oferindu-li-se conținuturi de studiu diferite. Pregătirea universitară militară finaliza cu un examen de stat, după susținerea căruia studenților li se acorda gradul de ofițer, iar studentelor – calificativul „soră medicală pentru apărarea civilă”, confirmat printr-un certificat de studii (a se vedea imaginea 5).

Imaginea 5. Certificat de studii, eliberat studentelor care au audiat cursul integral la disciplina Pregătirea militară, mostră din anul 1990

În certificat se specifica că deținătorul acestuia: „a audiat toate disciplinele teoretice și a îndeplinit activitățile practice conform planului de învățământ și programelor de studii aprobate de Ministerul învățământului superior și mediu de specialitate al URSS și de Ministerul ocrotirii sănătății al URSS și, în baza deciziei Comisiei de examinare de stat i se atribuie calificarea de soră medicală pentru apărarea civilă”. Actul era perfectat în limba rusă.

Așa cum am menționat anterior, absolvenții acestui modul primeau livrete militare, fapt care îi obliga să se pună la evidență în Comisariatele militare de sector, în timp de cel mult o lună de zile. Livretele militare (a se vedea imaginea 6) se eliberau tuturor celor care, la momentul absolvirii modulului, nu dețineau un astfel de document. Acest contingent era constituit din studente, dar și din studenții care nu fuseseră înrolați în armata[7].

[7] Studenții care făcuseră armata deja dețineau un atare document.

Imaginea 6. Livret militar, eliberat studentelor care au audiat cursul integral la disciplina Pregătirea militară, mostră din anul 1990

Un alt act de studii, pe care îl puteau obține studenții în instituțiile de învățământ superior din RSS Moldovenească, era acel care confirma absolvirea unui program de studii din cadrul *Facultății Profesiilor Obștești*[8]. În primii ani de existență a Facultății respective, absolvenților li se înmâna o adeverință de absolvire (a se vedea imaginea 7).

Imaginea. 7. Adeverință de absolvire a Facultății Profesiilor Sociale

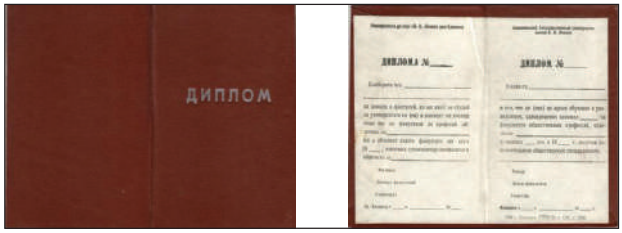
Adeverința de absolvire era tipărită în două limbi – în limba rusă și în limba „moldovenească”. Spre deosebire de varianta de limbă rusă, textul tipărit în limbă „moldovenească” era formulat foarte stângaci, în contradicție totală cu normele limbii române, fiind, de fapt, o calchiere grosolană din limba rusă. Iată cum arăta textul din adeverință: „Adeverința nr. ____ este eliberată tov. _____ (se indica numele, prenumele și patronimicul), precum că

[8] Facultatea Profesiilor Obștești sau Facultatea Profesiilor Sociale – Facultatea Arte Frumoase.

el(ea) în timpul studiilor la _____ (se indica denumirea instituției superioare) a urmat facultatea de profesii sociale, pe care a absolvit-o în anul ____ (se indica anul absolvirii). Tov. _____ (se indica numele, prenumele și patronimicul) i se conferă profesia socială _____ (se indica specialitatea studiată)."

Adeverința de absolvire era semnată de rectorul instituției de învățământ superior, de secretarul organizației comsomoliste și de președintele organizației sindicale a acestei instituții. Mai târziu, adeverința a fost scoasă din circuit, fiind înlocuită cu o diplomă de absolvire care certifica competențele și abilitățile deținătorului ei, obținute în cadrul Facultății respective (a se vedea imaginea 8).

Imaginea. 8. Diplomă de absolvire a Facultății Profesiilor Obștești

Din punct de vedere strategic, decizia de legitimare a studiilor obținute în cadrul *Facultății Profesiilor Obștești* și oferirea diplomelor de absolvire a fost judicioasă și corectă, întrucât a dus la extinderea oportunităților de angajare (pe profil) în câmpul muncii. Ca urmare a acestui fapt, Facultatea în cauză a reușit să-și fortifice statutul în raport cu celelalte facultăți și să-și sporească prestigiul în rândul studenților.

Diploma de absolvire, la fel precum adeverința, era tipărită atât în limba rusă, cât și în limba „moldovenească". De menționat însă faptul că textul de limbă română din diplomă, spre deosebire de cel din adeverință, era tipărit într-un limbaj mult mai aproape de limba literară contemporană. Diploma apărea cu următorul text: „Diploma nr. ____ este eliberată cetățeanului _____ (se indica numele, prenumele și patronimicul), ca dovadă a faptului, că în anii de studii la universitate el(ea) a învățat în același timp și la facultatea de profesii obștești, la _____ (se indica specialitatea studiată) și a absolvit această facultate în anul ____ (se indica anul absolvirii), căpătând suplimentar specialitatea obștească de _____ (se indica calificarea profesională obținută)."

Diploma de absolvire era semnată de rectorul instituției de învățământ superior, de decanul și secretarul Facultății.

La *Facultatea Profesiilor Obștești* erau înmatriculați studenții care își făceau studiile la una dintre specialitățile de bază din oferta educațională a instituției de învățământ, dar care își propuneau, în paralel cu acestea, să însușească și o profesie din domeniul artelor. La acea Facultate activau, pe post de cadre didactice, muzicieni, coregrafi, actori, regizori profesioniști, cu renume, deținători ai titlurilor „Om emerit", „Artist emerit", „Artist al poporului" etc., care asigurau formarea profesională a studenților la un șir de specialități, printre care: coregrafie dans popular/ dans modern, canto popular/ de estradă, conducător taraf/ ansamblu vocal-instrumental/ ansamblu etnofolcloric, dirijat coral, actorie, regie teatru etc.

Instruirea în cadrul acestei facultăți avea loc de trei ori pe săptămână (a câte două ore), de regulă, în zilele de luni, miercuri și vineri, cu începere de la ora 17.00. La USM, procesul didactic la *Facultatea Profesiilor Obștești* se desfășura în incinta Casei de Cultură.

Ultimul act obținut în cadrul instituțiilor de învățământ superior din acea perioadă era diploma de studii superioare, care putea fi ridicată la sfârșitul lunii iunie, după susținerea sesiunii de licență. Se-

siunea de licență includea 1-2 *examene de stat*[9] și o *lucrare de diplomă*[10]. Lucrările de diplomă, de regulă, erau proiecte de natură descriptivă – compilații ale unor studii în domeniu (existente în bibliotecile de atunci), care înglobau rezultatele unor cercetări ştiinţifice, menite să soluţioneze anumite probleme de nivel local, republican şi unional, din domeniul de formare profesională. Realizarea lucrării de diplomă era precedată de procedura de aprobare a temei de cercetare şi a conducătorului ştiinţific. Temele pentru lucrările de diploma erau propuse de cadrele didactice de profil și aprobate în cadrul ședințelor de catedră.

Pentru a fi admise la susținerea publică, lucrările de diplomă trebuiau depuse la catedrele de profil cu cel puțin două săptămâni înainte de data susținerii, având avizul pozitiv al conducătorului ştiinţific, care rezida în inscripția: „se recomandă pentru susținere” și în semnătura acestuia, puse pe foaia de titlu a lucrării. În acest sens, orice lucrare trebuia, de asemenea, să fie recenzată (pozitiv) de un expert, fie acesta persoană cu titlu ştiinţific în domeniu, din afara instituției de învățământ din care făcea parte autorul lucrării, fie persoană notorie sau specialist de înaltă calificare din domeniul de formare profesională. Recenzia, semnată și ștampilată, era depusă împreună cu lucrarea de diplomă.

Lucrările de diplomă erau prezentate public, în fața Comisiei de stat[11]. Rezultatele evaluării lucrărilor erau comunicate în aceeași zi, după ultima prezentare de teză. Aproximativ peste o lună după încheierea sesiunii de licență, absolvenților li se înmâna diplomele de studii, în care era indicată doar specialitatea sau specializarea la care a studiat și calificativul care i s-a atribuit absolventului (a se vedea imaginea 9). Diplomele de studii, de regulă, nu erau însoțite de suplimente care să certifice disciplinele studiate și reușita academică a deținătorilor.

[9] Examene de stat – examene de licență.
[10] Lucrare de diplomă – teză de licență.
[11] Comisie de stat – comisie de licență.

Imaginea 9. Diplomă de studii superioare, mostră din anul 1991

În URSS existau două tipuri de diplome de absolvire – obișnuite și cu mențiune, care se deosebeau unele de altele doar prin culoarea copertei: diplomele obișnuite erau de culoare albastră închisă, iar cele cu mențiune – de culoare vișinie. Coperta acestora era confecționată din carton gros, pe care figura inscripția „Diplomă”, precum și stema URSS realizată prin relief volumetric. tipărite la tipografia Gosznak din Moscova, conform unui standard unic pentru toate instituțiile de învățământ superior din URSS.

Textul diplomelor era standard, cu spații tipografice rezervate pentru denumirea instituției superioare de învățământ absolvită, specialitatea la care a studiat și calificările obținute de deținătorul acesteia – informații care erau introduse manual, fiind scrise cu cerneală. Diplomele de absolvire erau semnate de președintele Comisiei de stat, rectorul și secretarul instituției. Ele erau tipărite în două limbi – în limba rusă și în limba națională, excepție fiind diplomele absolvenților instituțiilor de învățământ superior din RSFSR, care erau tipărite doar în limba rusă.

Practica de editare a actelor de studii în două limbi s-a menținut în URSS până la sfârșitul celui de-al optulea deceniu al secolului trecut. „Situația respectivă a prins a se schimba, puțin câte puțin, în cel de-al optulea deceniu al secolului XX. Mișcările din anii 1985-1988, care au început la Moscova, odată cu „perestroika” lui Gorbaciov, au generat perturbații cu efecte puternice și de lungă durată în tot imperiul sovietic” [4, p. 24]. În rezultatul acelor metamorfoze, sistemul educațional sovietic a suportat schimbări

conceptuale și funcționale fundamentale, inclusiv sub aspectul documentelor și actelor de studii. În acele circumstanțe, în instituțiile de învățământ superior din RSS Moldovenească, au început să fie editate primele acte de studii în limba română. Imaginea de mai jos reprezintă o mostră de carnet de student din prima partidă de astfel de acte, tipărite în grafie latină.

Imaginea 10. Carnet de student, mostră din anul 1990

Concluzii

Așadar, din perspectiva predeterminației, documentele importante ale studenților sovietici puteau fi clasificate în trei mari categorii:

- cele care legitimau statutul de student al deținătorului și apartenența lui la o anume instituție de învățământ superior și la o anume Facultate (carnetul de student, carnetul de note);
- cele care demonstrau apartenența lui la organizațiile ideologice (carnetul de membru al organizației comsomoliste, carnetul de membru al organizației sindicale, livretul militar, mai rar – și carnetul de membru de partid);
- și cele care certificau cunoștințele, competențele și abilitățile acestuia (diplome și certificate de studii).

Indiferent din ce categoria făceau parte, acestea aveau același concept și aceeași formă în toate instituție de învățământ superior din URSS, importanța lor variind în funcție de semnificație și utilitate. Unicitatea formei documentelor de importanță personală a studenților, alături de similaritatea conceptuală și funcțională a proceselor educaționale, pe bună dreptate poate fi considerată un însemn al sistemului educațional din URSS.

Referințe bibliografice

1. BORODAC, Alexandru. *Manual de Drept Penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p. ISBN 9975-9788-7-8.

2. CAȘU, Igor. Studenţi şi cadre didactice ale Universității de Stat Din Chişinău, 1946-1987: mentalități, viață cotidiană și ideologie. În: *Acta Marisiensis. Seria Historia*. Vol. 3, 2021, p. 87, pp. 85-128. ISSN 2668-9545; 2668-9715.

3. REȘETNICOV, Artur. Noţiunea „document de importanţă deosebită" (lit. c) alin. (2) art. 361 C. pen RM): reflecții și soluții. În: *Revista Națională de Drept*, matrie 2008, nr.3, pp. 45-50. ISSN 1811-0770.

4. STEPANOV, Georgeta. Învățământul superior din RSS Moldovenească: la răspântie de vremi. Studiu monografic. În: *Recurs la memorie: învățământul superior din RSS Moldovenească. Vol. II.* Chișinău: Lexon Prim, 2023, pp. 8-25. 574 p. ISBN 978-9975-172-27-1.

5. STEPANOV, Georgeta. Legitimarea studenților în instituțiile de învățământ superior din RSS Moldovenească. În: *Creativitatea în jurnalism*. Conferința științifică națională, 22 februarie 2023. Rezumate. Coord.: Mihai Lescu, Boris Parfentiev. Chișinău: CEP USM, 2023, 94 p. ISBN 978- 9975-149-28-0

6. ŢURCANU, Mihai. Consideraţii cu privire la formarea aparatului sovietic de partid şi de stat în RSSM. În: *Anuarul Institutului de Istorie*, 2015, nr. 4, pp. 234-250. ISSN 2345-1939.